

ВОСПИТАНИЕ В СОТВОРЧЕСТВЕ

**(моделирование и проектирование
образовательных систем)**

Сборник научных статей

Выпуск 4

Минск
РИВШ
2012

Е. Н. Пархоменко – старший преподаватель Могилевского государственного университета имени А. Кулешова.

В. В. Позняков – профессор кафедры молодежной политики Республиканского института высшей школы, доктор философских наук, профессор.

М. А. Романова – доцент Полесского государственного университета, кандидат физико-математических наук.

Н. В. Толкачева – преподаватель кафедры теории и практики немецкого языка Барановичского государственного университета, аспирант Академии последиplomного образования.

О. Е. Шараховская – преподаватель Минского государственного технологического техникума.

СОДЕРЖАНИЕ

ПУТЕВОДИТЕЛЬ ПО СБОРНИКУ	3
Раздел I. ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ МОДЕЛИРОВАНИЯ	13
<i>Позняков В. В.</i> Творческое развитие личности в контекстном измерении ...	13
<i>Левко А. И.</i> Моделирование в социокультурной практике и научном познании	26
<i>Наумчик В. Н.</i> Модель как необходимое условие наглядности	39
<i>Позняков В. В.</i> Моделирование объекта с рискоминимизирующими свойствами	50
Раздел II. МОДЕЛИРОВАНИЕ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ СИСТЕМАХ	63
<i>Запрудский Н. И.</i> Моделирование и проектирование как методы описания дидактических систем	63
<i>Глинский А. А.</i> Разработка и реализация проекта в модельном представлении	70
<i>Беляева Н. М.</i> Системная модель методической работы	87
<i>Толкачева Н. В.</i> Модель становления инновационного отношения студентов университета к учебной деятельности	98
<i>Иванова Д. В., Макейчик Е. Г.</i> Модель оптимизации учебного процесса с использованием инновационных технологий	107
<i>Волкова О. В.</i> Развитие образной памяти на основе идей школы «Эйдетики»	112
<i>Пархоменко Е. Н.</i> Моделирование процесса формирования логического мышления учащихся среднего школьного возраста	120
<i>Шараховская О. Е.</i> Методика применения авторского метода «Нетрадиционная концептуальная идея»	133
<i>Кахноўская А. В.</i> Этнокультурнае выхаванне дзяцей: аўтарская мадэль	144
<i>Кахноўская А. В.</i> Мадэль арганізацыі эксперыментальнай работы па этнакультурным выхаванні дзяцей	151
<i>Кахноўская А. В.</i> Мадэляванне метадычнай работы па фарміраванні ў дзяцей элементарных уяўленняў пра этнічную культуру і гісторыю сваёй краіны	155
<i>Минова М. Е.</i> Детское общественное объединение как воспитательная система (аксиологический аспект)	162
<i>Горощеня Т. А.</i> Формирование политической зрелости студенческой молодежи в условиях электоральной кампании в Республике Беларусь (на примере социологических исследований в БГТУ)	170
<i>Кожуховская Л. С.</i> Адаптация иностранных студентов: межкультурный и психологический аспекты	175

Вынікова-ацэначны блок мадэлі прадстаўлены крытэрыямі этнакультурнай выхаванасці дзіцяці старэйшага дашкольнага ўзросту ў вызначаных намі сферах этнічнай культуры. Кожная з прадстаўленых сфер характарызуецца адпаведнымі паказчыкамі, узровень якіх выяўляецца з дапамогай дыягнастычных метадык этнакультурнага накірунку.

Такім чынам, этнакультурнае выхаванне разглядаецца намі як сістэмны, мэтанакіраваны працэс уключэння дашкольнікаў у выхоўваючую прастору этнакультурнага зместу, што забяспечыць павышэнне іх этнічнай дасведчанасці, фарміраванне этнічнай ідэнтычнасці і развіццё каштоўнасных адносін да этнічнай культуры беларусаў. Мяркуем, што такі працэс павінен здзяйсняцца ў прадстаўленай вышэй прасторы. Дадзеная прастора этнакультурнага выхавання з'яўляецца цэласным утварэннем, якое эфектыўна ўплывае на развіццё асобы. Апісаная вышэй прастора запрацуе пры ўмове, што стане натуральным асяроддзем жыццядзейнасці дзіцяці.

Спіс літаратуры

1. Арлова, Г. П. Народная педагогіка: метады дапам. / Г. П. Арлова, Т. Д. Вакушэнка, А. Л. Міхайлава. – Віцебск: ВДУ, 2006.
2. Барінов, В. Концепция национального воспитания / В. Барінов, К. Барінова // Воспитание школьников. – 2008. – № 7. – С. 52–56.
3. Бондаревская, Е. В. Ценностные основания личностно ориентированного воспитания / Е. В. Бондаревская // Педагогика. – 2008. – № 8. – С. 44–53.
4. Волков, Г. Н. Этнопедагогика: учеб. для студентов сред. и высш. пед. учеб. заведений / Г. Н. Волков. – М.: Академия, 1999.
5. Грымаць, А. А. Народная педагогіка беларусаў: метады дапам. / А. А. Грымаць [і інш.]. – Мінск: Ул. М. Скакун, 1999.
6. Дубініна, Д. М. Культура Беларусі ў казках і паданнях: этнакультурная адукацыя дашкольнікаў: дапам. для педагогаў устаноў, якія забяспечваюць атрымманне дашк. адукацыі / Д. М. Дубініна, Д. У. Дубінін. – Мінск: Зорны верасень, 2008.
7. Константинова, С. С. Этнология: конспект лекций / С. С. Константинова. – Ростов н/Д: Феникс, 2005.
8. Крысько, В. Г. Этническая психология: учеб. пособие для студентов высш. учеб. заведений / В. Г. Крысько. – М.: Академия, 2002.
9. Кукушин, В. С. Этнопедагогика: учеб. пособие / В. С. Кукушин. – М.: Изд-во Моск. психол.-соц. ин-та; Воронеж; МОДЭК, 2002.
10. Народная педагогіка беларусаў: вучэб. дапам. / У. М. Конан [і інш.]; пад агул. рэд. С. В. Снапкоўскай. – Мінск: Нац. ін-т адукацыі, 1996.
11. Позняков, В. В. Систематическое единство культуры / В. В. Позняков // Чалавек, грамадства, свет. – 2003. – № 1. – С. 80–93.

12. Салееў, В. А. Этнапедагогіка і эстэтычнае развіццё асобы / В. А. Салееў; М-ва адукацыі Рэсп. Беларусь, Нац. ін-т адукацыі. – Мінск: НІА, 1994.

13. Щуркова, Н. Е. Новое воспитание / Н. Е. Щуркова. – М.: Пед. об-во России, 2000.

А. В. Кахноўская

МАДЭЛЬ АРГАНІЗАЦЫІ ЭКСПЕРЫМЕНТАЛЬНАЙ РАБОТЫ ПА ЭТНАКУЛЬТУРНЫМ ВЫХАВАННІ ДЗЯЦЕЙ

Сучасныя тэорыя і практыка педагогікі ўсё часцей звяртаюцца да народных традыцый, магчымасцей выкарыстання этнічнай культуры ў адукацыйным асяроддзі. Адбываецца актыўнае ўваходжанне яе кампанентаў у адукацыйны працэс навучальных устаноў розных тыпаў. Разам з тым, назіраецца імкненне людзей да захавання сваёй самабытнасці, жадання падкрэсліць унікальнасць роднай культуры і псіхалагічнага складу, усведамлення прыналежнасці да канкрэтнай этнічнай групы.

Этнічная культура прадстаўляе сабой сістэму ідэй адносна сэнса і значэння жыцця пэўнага этнасу. Ідэі аб'ектывіруюцца ў каштоўнасцях, вуснай народнай творчасці, традыцыях, звычаях і іншых складаючых этнакультуры, захоўваючы і перадаючы наступным пакаленням народныя веды, уменні, асаблівасці арганізацыі жыццядзейнасці. На жаль, актуальнымі праблемамі развіцця грамадства сталі культурная агрэсія, дэфармацыя нацыянальнага характару, разбурэнне першаасноў айчыннай культуры, страга натуральнага ўзаемадзеяння пакаленняў. У русле пазначаных вышэй абставін этнакультурнае выхаванне набывае асаблівую значнасць. Выхаванне дзяцей у кантэксце этнакультуры арыентавана на высокамаральны этнічны ідэал. У рамках нацыянальнай культуры сутнасць выхавання заключаецца ў фарміраванні яе цэласнага ўспрымання як крыніцы не толькі зместу адукацыі, але і духоўных, маральных каштоўнасцей чалавека – носьбіта этнакультуры, у самаідэнтыфікацыі асобы са сваім этнасам.

Акрамя таго, актуальнасць праблемы даследавання абумоўлена сукупнасцю фактараў навуковага, сацыяльнага і прыкладнага значэння. Яна вызначаецца ў першую чаргу фарміраваннем і развіццём нацыянальнай самасвядомасці ў сучасных новых умовах, а таксама неабходнасцю захавання нацыянальнай культурнай самабытнасці ва ўмовах глабальных працэсаў. Немалаважнае значэнне набывае і праблема тэарэтычнага абгрунтавання метадаў, метадык, педагогічных практык нацыянальнага культурнага выхавання. Яе вырашэнне звязана з неабходнасцю распрацоўкі практыка-арыентаваных метадык і мадэлей этнакультурнага выхавання. Неабходна звярнуць увагу на

актуалізацыю фарміравання нацыянальнай самасвядомасці розных катэгорый насельніцтва і ўзростаў, асабліва дзяцей дашкольнага ўзросту, што абумоўлена іх адаптыўнасцю да этнічных формаў культуры.

Тэму даследавання актуалізуюць асноўныя накірункі арганізацыі выхавання, якія вызначаны ў Канцэпцыі бесперапыннага выхавання дзяцей і навучэнскай моладзі ў Рэспубліцы Беларусь: змест выхавання засноўваецца на агульначалавечых, гуманістычных каштоўнасцях, культурных і духоўных традыцыях беларускага народа, дзяржаўнай ідэалогіі, выражае інтарэсы асобы, грамадства і дзяржавы.

На аснове вышэйсказанага намі вызначана *мэта эксперымента*: пабудаваць мадэль прасторы дашкольнай установы для этнакультурнага выхавання дзіцяці, якая будзе садзейнічаць развіццю і самаразвіццю пазнаваўчай, эмацыянальнай, культуратворчай актыўнасці асобы дашкольніка, з'арыентаванай на каштоўнасці і ідэалы свайго народа.

У якасці *аб'екта даследавання* мы разглядаем працэс этнакультурнага выхавання ў дашкольнай установе. *Прадмет даследавання* – умовы і сродкі фарміравання прасторы для этнакультурнага выхавання дзяцей ва ўмовах дашкольнай установы.

Асноўная ідэя эксперыментальнай дзейнасці: для паспяховага здзяйснення этнакультурнага выхавання дзіцяці ва ўмовах дашкольнай установы неабходна пераўтварыць дзіцячы сад ў асяроддзе этнакультурных зносін, узаемадзеяння, сумеснай творчасці ў сістэме дзіця-дзіця, дзіця-дарослы, арыентаванай на знакі, сімвалы, эталоны, узоры каштоўнасцей ідэалаў свайго народу [1; 2]. Адсюль вынікае *гіпотэза* нашага даследавання: калі дашкольную ўстанову пераўтварыць у прастору этнакультурнага выхавання дашкольнікаў, то магчыма сфарміраваць асобу дзіцяці, якая будзе характарызавацца эмацыянальна-каштоўнасці адносінамі да этнічнай культуры, уяўленнямі пра сваю нацыянальную ідэнтычнасць, каштоўнасцях і значках культуры, якія вызначаюць нацыянальны характар, развіццём эмацыянальна-матывацыйнай сферы ў парцэсе адукацыйнай дзейнасці, этнічнаабумоўленымі паводзінамі і ўчынкамі ў дзіцяча-дарослым асяроддзі. Мяркуем забяспечыць такія вынікі магчыма на аснове наступных умоў:

1) абагачэння развіццёвага асяроддзя дашкольнай установы сродкамі этнакультуры для развіцця пазнавальнай сферы выхаванцаў;

2) стварэння ўмоў для развіцця рознабаковых этнакультуратворчых здольнасцей дашкольнікаў;

3) развіцця культурных традыцый дашкольнай установы на аснове народных педагагічных традыцый;

4) фарміраванне такога культурнага асяроддзя дзіцячага саду, якое прадугледжвае творчую, прадуктыўную, сумесную дзейнасць дарос-

лых і дзяцей як аснову этнакультурнага выхавання дашкольнікаў;

5) стварэння ўмоў для развіцця пазітыўных здольнасцей асобы выхаванца: дабрыні, талерантнасці, эмпатыі і інш.;

6) стварэння атмасферы пазітыўнага псіхалагічнага камфорту ў дашкольнай установе.

Задачы эксперыментальнай часткі даследавання заключаюцца ў наступным:

- распрацаваць змест і этапы даследавання;

- распрацаваць дыдактычныя, метадычныя матэрыялы з мэтай наладжвання эксперыментальнай работы ў дашкольнай установе;

- вывучыць рэальны стан этнакультурнага выхавання ў дашкольных установах, якія будуць задзейнічаны ў эксперыменце;

- распрацаваць сістэмную мадэль этнакультурнага выхавання ва ўстановах дашкольнай адукацыі, арыентаваную на выхоўваючую прастору, якая будзе садзейнічаць развіццю і самаразвіццю пазнавальнай, культурнай актыўнасці асобы дашкольніка, арыентаванай на каштоўнасці і ідэалы этнічнай культуры беларусаў;

- адабраць і ўдасканаліць метадыкі (тэхналогіі), якія дазваляюць здзяйсняць этнакультурнае выхаванне дашкольнікаў ва ўмовах дашкольнай установы;

- стварыць умовы для ўключэння дашкольнікаў у культуратворчую дзейнасць, якая адпавядае дзецям старэйшага дашкольнага ўзросту;

- сфарміраваць вакол дзіцяці такія ўмовы, якія будуць садзейнічаць наладжванню сумеснай этнакультуратворчасці ў сістэме дзіця-бацькі-выхавальнікі;

- распрацаваць сістэму крытэрыяў і паказчыкаў рэалізацыі мэты і задач даследавання;

- укараніць мадэль выхоўваючай прасторы этнакультурнага зместу ў адукацыйны працэс дашкольных устаноў;

- прааналізаваць і ацаніць эфектыўнасць мадэлі этнапрасторы для этнакультурнага выхавання старэйшых дашкольнікаў ва ўмовах дзіцячага саду.

На нашу думку, рэалізацыя вышэйпазначаных задач дазволіць атрымаць наступныя *вынікі эксперыментальнай дзейнасці*:

1) створана выхоўваючая прастора этнакультурнага зместу, якая забяспечвае эфектыўнае этнакультурнае выхаванне дзяцей ва ўмовах дашкольнай установы;

2) назіраецца цікавасць старэйшых дашкольнікаў да этнакультурных кампанентаў (складаючых этнакультуры [4]), каштоўнасцей свайго народа, жаданне іх зразумець і прыняць;

3) відавочна жаданне дашкольнікаў удзельнічаць у сумеснай этнакультуратворчай дзейнасці;

МАДЭЛЯВАННЕ МЕТАДЫЧНАЙ РАБОТЫ ПА ФАРМПРАВАННІ Ё ДЗЯЦЕЙ ЭЛЕМЕНТАРНЫХ УЯЎЛЕННЯЎ ПРА ЭТНІЧНУЮ КУЛЬТУРУ І ГІСТОРЫЮ СВАЁЙ КРАІНЫ

Сістэма нацыянальнай адукацыі арыентавана на забеспячэнне ўмоў для гістарычнай пераемнасці пакаленняў, на развіццё нацыянальнай культуры, выхаванне паважлівых і беражлівых адносін да культурна-гістарычнай спадчыны. Выхаванне дзяцей на аснове лепшых народных традыцый разглядаецца як умова захавання этнакультурнай самабытнасці, традыцыйнасці, ментальнасці, нацыянальных каштоўнасцей. Вырашэнне дадзенай праблемы немагчыма без глыбокага пазнання традыцый і звычайў, актывізацыі педагагічнай дзейнасці па далучэнні падростаючага пакалення да традыцыйнай культуры этнасу. Значная роля ў вырашэнні вышэйзгаданых задач належыць метадыстам.

Метадыст – спецыяліст у галіне метадыкі выкладання пэўнага прадмета, які вывучае стан выкладання таго ці іншага прадмета, выяўляе, абагульняе і распаўсюджвае вопыт лепшых педагогаў, арганізуе метадычную работу з педагагічнымі кадрамі, аказвае метадычную дапамогу педагогам у правядзенні вучэбна-выхаваўчай работы. Сама ж работа метадыста накіравана на абнаўленне, паляпшэнне якасці работы педагога, вучэбна-выхаваўчай работы ўвогуле [2]. У русле нашай праблемы мэтай дзейнасці метадыста, а таксама метадычнага аб'яднання з'яўляецца:

1) стварэнне ўмоў для авалодання педагогамі найбольш рацыянальнымі метадамі і прыёмамі фарміравання ў дзяцей элементарных уяўленняў аб этнічнай культуры і гісторыі сваёй краіны;

2) павышэнне ўзроўню падрыхтаванасці педагогаў да арганізацыі адукацыйнага працэсу па далучэнні дзяцей да культурна-гістарычнай спадчыны беларускага народа;

3) вылучэнне і прапаганда педагагічнага вопыту па азначанай праблеме;

4) стварэнне ўмоў для развіцця педагогаў у іх прафесійнай дзейнасці і інш.

Пры планаванні метадычнай работы з педагогамі дашкольных устаноў па праблеме далучэння дзяцей да элементарнай культуры і гісторыі свайго краю мы ўлічвалі тое, што задачы павінны фармулявацца толькі пасля:

• правядзення аналізу дзейнасці педагогаў па вызначанай праблеме за апошні год (або некаторы перыяд часу);

4) сфарміраваны ўяўленні дашкольнікаў пра сваю нацыянальную прыналежнасць;

5) старэйшыя дашкольнікі кіруюцца ў сваіх паводзінах каштоўнасцямі арыентацыямі і адносінамі, традыцыйнымі для беларускага народа.

У мэтах вызначэння эфектыўнасці аўтарскай мадэлі выхоўваючай прасторы этнакультурнага зместу, а таксама ацэнкі ходу і вынікаў эксперымента мэтазгодна выкарыстанне такіх *метадаў*, як тэарэтычны аналіз навуковай літаратуры па тэме даследавання; метады вывучэння асобы дашкольніка (сістэматычныя назіранні, індывідуальныя гутаркі, эксперыментальныя сітуацыі, назіранні за дзіцячай дзейнасцю, аналіз вынікаў этнакультуратворчай дзейнасці); метады вывучэння асобы выхавальнікаў (анкетаванне, гутаркі, аналіз планаў выхаваўчай работы); аналіз развіццёвага асяроддзя групавых пакояў дзіцячага саду; сістэмны аналіз атрыманых вынікаў эксперыментальнай дзейнасці.

Такім чынам, распрацаваная аўтарская мадэль арганізацыі эксперыментальнай работы па тэме «Этнакультурнае выхаванне дзяцей ва ўмовах дашкольнай установы», на нашу думку, забяспечыць эфектыўнасць этнакультурнага выхавання дзяцей. У якасці асноватворчага падмурка мадэлі мы разглядаем магчымасць стварэння выхоўваючай прасторы этнакультурнага зместу, як натуральнага асяроддзя жыццядзейнасці дзіцяці ва ўмовах дашкольнай установы [1–3].

Спіс літаратуры

1. Кохновская, Е. В. Культурная прастора дашкольнай установы як умова выхавання дзіцяці-дашкольніка / Е. В. Кохновская // Зборнік навуковых прац Акадэміі паслядыпломнай адукацыі / рэдкал.: А. І. Таўген (гал. рэд.) [і інш.]; ДУА «Акад. паслядыплом. адукацыі». – Мінск: АПА, 2009. – Вып. 5. – С. 109–119.

2. Кахноўская, А. В. Мадэляванне прадметна-прасторавага развіццёвага асяроддзя дашкольнай установы сродкамі этнакультуры / А. В. Кахноўская // Научные труды Республиканского института высшей школы. Исторические и психолого-педагогические науки: сб. науч. ст.: в 2 ч. / под ред. В. Ф. Беркова. – Минск: РИВШ, 2009. – Ч. 1. – Вып. 8(13). – С. 266–271.

3. Кахноўская, А. В. Этнакультурнае выхаванне як педагагічная праблема / А. В. Кахноўская // Исторические и психолого-педагогические науки: сб. науч. ст.: в 2 ч. / под ред. В. Ф. Беркова. – Минск: РИВШ, 2010. – Ч. 1. – Вып. 10(15). – С. 275–281.

4. Позняков, В. В. Систематическое единство культуры / В. В. Позняков // Чалавек, грамадства, свет. – 2003. – № 1. – С. 80–93.